

„ELSŐ VAGYOK AZ EGYENLŐK KÖZÖTT“

Beszélgetés Ütő Endrével, az Operaház megbízott igazgatójával

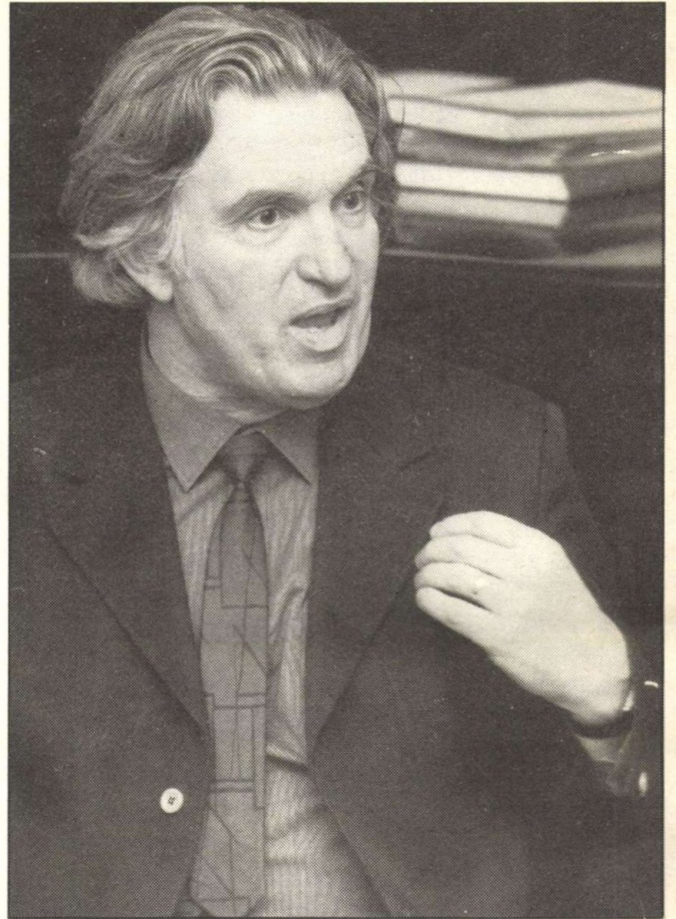
– *A zenei élet vezető posztjain történt változások kapcsán viszonylag kevés szó esett az Operaház igazgatói székében történt változásról. Ez nem teljesen véletlen, hiszen a csere korábban is történt és az indítéka is más volt, mint a Hungaroton és a Filharmónia igazgatóváltásának esetében. Ön miként és milyen jogosítványokkal kapott megbízást?*

– Mi előrelátóbbak voltunk, mint másutt voltak. Nálunk – úgy 1989 októberétől–novemberétől – szakmai–társadalmi érdekvédelmi szervezet kezdett kialakulni, amely azután 1990. február 16-án hivatalosan is megalakult: az Operai Művészeti Tanács, amely a szakszervezet mellett működik. Február 20-án működési szabályzatunkban elküldtük a minisztériumnak azt a követelésünket, hogy a mindenkori operaigazgató kinevezése pályázati formában történjék. Mi akkor nem gondoltuk, hogy az igazgató cseréjére ilyen hamar sor kerül majd.

– *Ön tehát, ha jól értem, egy pályázat győztese.*

– Nem. Amikor Petrovics Emil lemondott, az operai szakszervezet, a művészeti tanács és a „lábön maradt” igazgatósági tagok intéző bizottságot alapítottak annak elkerülésére, hogy valaki idejtornyózzon. Tudtunk is neveket, olyanokét, akik kinézték maguknak ezt az állást. A minisztérium új vezetése elfogadta a művészeti tanácsot, és elnökét átmeneti időre – a pályázat elbírálásáig – kinevezte igazgatónak.

– *Ön tehát átmeneti igazgató, akit – kérem, ne tekintse iróniának – a Duna jegén, közfelkiáltással választottak meg?*

– Ebben nincs irónia, ez így van. Mi kollektív vezetési formát gyakorolunk. Működési szabályzatunk hatályát veszítette, és nincs kollektív szerződés az Operaházban. Ebben a helyzetben jogszerű, hogy a szakszervezet és a művészeti tanács részt vegyen az igazgatásban. Kollektív vezetési forma érvényesül tehát, és én – ezt kijelentettem és írásba is foglaltam – igazgatóként első vagyok az egyenlők között. Ezt feltételül szabtam, amikor elvállaltam a vezetést. Ha történetesen megnyerem az igazgatói posztra kiírandó pályázatot, akkor is csak ezzel a feltétellel vállalom az igazgatói posztot. Az évek során ugyanis arra a meggyőződésre jutottam, hogy meg kell változtatni a vezetés etikai hozzáállását. Nagyon sokat vitatkoztam elődömmel, Petrovics Emillel – aki egyébként barátom, és akit sokra tartok – az egyszemélyi vezetés problematikájáról. Ő sokszor elmondta és nyilatkozta, hogy ő az egy és mindent eldöntő akarat híve, az abszolút egyszemélyi vezetése. Szerintem ki kell dolgozni egy olyan vezetési formát, amelyben minden egységnek megvan a maga felelős vezetője. A felelős jelzót nagyon szeretném aláhúzni. Az igazgató feladata az integrálás és a művészeti menedzselés. De hogy beleszóljon mondjuk a pénzügyi osztály dolgába, azt lehetetlennek tartom.

– *Csak hogy mégis a főigazgató felel mindenért egyszemélyben. Közben önt hallgattam, végig arra gondoltam, vajon létezik-e még operaigazgató a világon, aki osztaná az ön vezetésről vallott nézeteit. Hiszen ha van antidemokratikus, és igenis egyszemélyi döntéseket igénylő intézmény, akkor az éppen a színház. Mindenesetre érdekesnek ígérkezik az önök kísérlete. Gondolom, átmeneti igazgatóként nem tervez hosszú időre, inkább válságmenedzseléssel foglalkozik. Amikor Petrovics Emillel – operaigazgatói minőségében – utolsó rádióinterjúját készítettem, még egyetlen magánénekes sem írta alá a szerződését...*

– Januárban történt, hogy a magánénekesek nem fogadták el a következő évi szerződésüket, mert azt követelték, hogy ők is kapják meg azt a tizenhat százalékos béremelést, amelyet a nem minisztériumi felügyelet alá tartozó színházak művészei megkaptak. Tárgyaltunk Andrásfalvy Bertalan miniszter úrral, aki ígéretet tett a béremelésre, és teljesítette is az ígéretét. Ez persze – ahogy a miniszter is mondta – csak tűzoltás, mert alapjában kell felszámolni mindazt az anomáliát, ami a fizetések körül kialakult. A jövő évadra megvan már a műsortervünk, az év végéig megvannak a szereposztások is, és az év végére – amikor várhatóan eldől a pályázat, és lesz végleges igazgatója a színháznak – szeretnénk elkészíteni a következő szezont terveit, hogy azután, még ebben az évadban, megcsináljuk további három év műsortervét.

– *Amennyire tudom, a nagy nyugat-európai operaházaknál is körülbelül ennyivel terveznek előre. Mi lehet az oka annak, hogy ez nálunk eddig nem volt gyakorlat?*

– Miért éppen ez működött volna rendesen? Itt a struktúrában volt a hiba, azon is kell változtatni. Én sok gondolkodás után eljutottam oda, hogy van elképzelésem arról, hogyan kellene megváltoztatni. Talán ezért is van, hogy engem, az ezért-azért elfelejtett magánénekest ilyen nagy bizalommal tisztelt meg a tagság. Az én szemem előtt a megszüntetve megőrzés gondolata lebeg. A struktúraváltást nem valamiféle boszorkányüldözés keretében képzelem el, ami persze nem jelenti azt sem, hogy pusztán kíméletből ne szabadna emberekhez hozzányúlni. Meg kell változnia a gondolkodásunknak, és meg kell változnia az Operaház megítélésének. Ebben a színházba a múlt évad tíz hónapja alatt több mint hatszáznegyven ezer ember jött el. A közönség mindig is szerette ezt a házat. A tagság szintén. Pedig a költségvetési gondolkodásmóddal módszeresen értékelték lejjebb és lejjebb a színházat.

– *Kérem, tartson kampánybeszédet! Hogyan gondolja megváltoztatni a színház struktúráját?*

– Vissza szeretném állítani azt a működési struktúrát, amely Lukács Miklós igazgatósága idején volt érvényben.

Akkoriban volt a színháznak igazgatója, főrendezője, főzeneigazgatója, gazdasági igazgatója, balettigazgatója, és én mindehhez szeretnék egy új tisztséget bevezetni: a művészeti tanács elnökének tisztét. Ez választott és társadalmi poszt lenne. A művészeti tanács tagjai választanák meg a testület elnökét, aki a mindenkori igazgató helyettese lenne.

– *Elképzelése szerint milyen jogai lennének a művészeti tanács elnökének? Megvétőzhatná mondjuk az igazgató döntéseit?*

– Azt szeretnénk, ha a művészeti tanács parlamentként működne az igazgatóság fölött. De ennek a parlamentnek nyilvánvalóan nem állhat érdekében, hogy az igazgatóság működésképtelenné váljon. Még vitatott, hogy miben legyen vétőjoga a művészeti tanácsnak. A most érvényben lévő szabályzatunk szerint csak művészi-etikai kérdésekben van vétőjoga. De végeredményben egy színházban minden művészi-etikai kérdés.

– *Minden operaház életében megkülönböztetnek korszakokat, s e korszakok általában az egyes igazgatók hivatali idejéhez kötődnek. Milyen műsorpolitikát folytat majd az önök kollektíven irányított színháza? Szavazással döntenek el, hogy a Parsifal vagy a Nürnbergi mesterdalnokok kerüljön-e színre?*

– Szeretnék tisztázni egy félreértést. Én az egyszemélyi vezetésben azokat a vonásokat támadom, amelyek a diktatorikus politikai rendszerből fakadnak. Szeretném, ha lennének viták, ha kikérnék a színház dolgozóinak véleményét, és ha a közvéleménye számítana. Azt szeretném, hogy egy, a tagság által is elfogadott vezetője legyen az Operaháznak, aki figyelembe veszi a tagok véleményét, és aki keresztül tudja vinni saját akaratát is.

– *Milyen színházzá akarja tenni a Magyar Állami Operaházat?*

– Az Isten mentse meg ezt a színházat egy olyan igazgatótól, aki száznolcvan fokos fordulatot szeretne végrehajtani az eddigiekhez képest, aki teljesen más útra akarná vinni az intézményt, mint amin az eddig járt.

– *Ön tehat nyíltan fővállalja az intézmény hagyományait. Melyek azok a tradíciók, amelyekkel leginkább azonosulni tud?*

– Teljesen vállalhatók a hagyományok. Amit még szeretnék visszahozni régebről, az az, hogy állítsuk vissza az Erkel Színháznak a Városi Színház jellegét. Elképzeléseim szerint az Operaház megmaradna a klasszikus operajátás szentélyének. A Városi Színházban pedig ugyanez a társulat más, a ház karakterének inkább megfelelő repertoárt játszana, a cigánybárót, a mosoly országát, a denevért. Olyan különbség lenne a két ház között, mint mondjuk a bécsi Staatsoper és a Volksoper között. Jelenleg nálunk huszonhárom komponista hatvan darabja van műsoron. Ebből negyvenhét opera, a többi

balett. A teljes repertoár több mint fele olasz, és annak is többsége Verdi- és Puccini-mű. A bécsiek ezzel szemben jelentős szláv repertoárt is játszanak, Janáčeket, Dvořákot, Smetanát és Muszorgszkijt; nálunk szinte teljesen hiányzik a szláv repertoár. Hát ez például olyan dolog, amin sürgősen változtatni szeretnék.

– *Őn már az új kulturális kormányzattól kapta a kinevezését, és beszélgetésünk elején említette tárgyalásait a miniszterrel. Vajon mennyire lesz partner az új kulturális kormányzat az önök elképzeléseiből?*

– Én a múlt évadot lezáró társulati ülésen elmondtam, hogy mi a teljesítményünk alapján vagyunk részesei az elitkultúrának, nem pedig valamiféle rangsor alapján. Ami az egyébként nagyon pozitív politikai változásokat illeti, úgy gondolom, a politikának nem szabad közvetlenül befolyásolnia a színház életét. Az Operaháznak a kormányzattól függetlenül kell működnie, és az igazgatónak mindent el kell követnie, hogy civille tegye a színházat. A kormányzat nem követelhet semmit az Operaháztól, ami nem szolgálja a színház érdekét is. Az igazgató nem a kulturális kormányzat meghosszabbított keze. Nem szabad elfogadni, hogy aki fizet, az rendelje a muzsikát. Hogy a kormányzat a pénzügyi támogatás fejében diktáljon.

– *Ebben nincs vita közöttünk, csak hogy a szomorú tény mégis az, hogy a kulturális kormányzat dönt majd az önök támogatásáról. Biztos vagyok benne, hogy a minisztériumnak lesz annyi esze, hogy ne próbálkozzon diktátumokkal. Mindenesetre érdekelné, hogy mit ígért önnek a miniszter? Biztosított-e a színház pénzügyi helyzetét?*

– Van-e a világon olyan kormány, amely megengedheti magának, hogy megfojtsa az ország legelső színházát?

– *A világon nincs, de Magyarországon mostanában olyan sok minden történik...*

– Már a feltételezés is hamis. 1956 után szisztematikusan építették le az Operaházat. Kihasztnálták a művészeket, akik akkor is maximális teljesítményt nyújtottak, ha semmiféle ellenszolgáltatást nem kaptak. Gondolom, az új kulturális vezetők mentesek a zsdanovi örökségtől, és érdemben lehet velük tárgyalni. De végső esetben az érveink sorába beletartozik a sztrájk is. És ha a tagság sztrájkol, az igazgatónak az ő oldalukon van a helye.

J. GYŐRI LÁSZLÓ

PRO MUSICA ALAPÍTVÁNY

Csengery Kristóf, Felvégi Andrea, Feuer Mária és Székely András kezdeményezésére a Muzsika Szerkesztősége, a Magyar Zeneművészek Szövetségének Elnökségével mint a Magyar Zenei Tanács tagjával, a Magyar Köztársaság Művészeti Alapjával, az Állami Biztosító Rt.-vel a komolyzene iránti érdeklődés növelése érdekében

PRO MUSICA ALAPÍTVÁNYT

hozott létre.

Az Alapítvány székhelye: Budapest.

Képviselőtélét Feuer Mária, a Muzsika főszerkesztője (1026 Budapest, Branyiszkó út 13/a.) látja el.

Az Alapítvány célja: a zenepublicisztika élénkítése révén a komolyzene és a közönség kapcsolatának erősítése, a zenei értékek védelme.

Ennek értelmében feladatai:

- a magyar zeneszerzés, előadóművészet és zenetudomány eredményeinek népszerűsítése, a pályakezdő művészek megismertetése;
- a figyelem felkeltése a decentralizálódó zenei élet iránt, különös tekintettel a fővároson kívüli eseményekre;
- pályadíjak adományozása, a zenekritika ösztönzése, fiatal zeneírók (muzikológusok, kritikusok) publicisztikai tevékenységének segítése, a szakma presztízsének helyreállítása;
- a zeneművészet erkölcsi-anyagi támogatása iránti közgondolkodás felébresztése, a zeneművészet és a gazdaság kapcsolatát, a támogatás ösztönzését szolgáló publicisztika kialakítása.

Az Alapítvány nyitott, ahhoz bármely bel- és külföldi természetes és jogi személy csatlakozhat, ha az Alapítvány céljaival egyetért és azt anyagi vagy bármely más módon támogatni kívánja. A befizetések növelhetik az Alapítvány vagyonát, vagy közvetlenül alapítványi célokra is fordíthatók. A külföldi támogatások elhelyezése érdekében az Alapítvány külön devizaszámlát nyit. Az Alapítvány vagyonát a Magyar Hitelbank kezeli.

Az Alapítvány kezelő szerve a Kuratórium, amelynek tagjainak:

FEUER MÁRIA újságíró (a Kuratórium titkára),

RÁNKI DEZSŐ zongoraművész,

SOPRONI JÓZSEF zeneszerzőt, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola rektorát,

STRÉM KÁLMÁN zeneszociológust, a Művészeti Alap igazgatóhelyettesét,

SZŐLLŐSY ANDRÁS zeneszerzőt,

UJFALUSSY JÓZSEF akadémikust (a Kuratórium elnöke)

kérték fel az alapítók.

Az Alapítvány vagyonát a Kuratórium kezeli és dönt annak cél szerinti felhasználásáról. Az Alapítványhoz csatlakozók névsorát a Muzsika minden év januári száma közli. Kérjük Barátainkat, a lap Olvasóit, hogy szíves hozzájárulásaikkal támogassák Alapítványunk nemes céljait.

Csekkszámunk: Magyar Hitelbank, Széchenyi Igazgatóság, 222-18339

Támogatásukat előre is köszönjük.

AZ ALAPÍTVÁNY KEZDEMÉNYEZŐI